

Immigrasjon: spenninger, utfordringer og muligheter i Norge

JON ØSTBY

Nå vandrer fra hver en verdenskrok

I løpet av 30-40 år er Norge blitt et multikulturelt, multietnisk og multireligiøst samfunn. Mennesker fra over 210 nasjoner har funnet veien over den norske grensen. Det opereres med flere statistiske definisjoner på hvordan en skal tallfeste personer med innvandrerbakgrunn, og det er vanskelig å sette eksakte tall. For hvem er egentlig innvandrer, og når slutter en å være det? Med en midt-på-treet definisjon kan vi si at det pr 1.1.2000 var rundt 250.000 personer som tilhører innvandrerbefolkningen. Noen av disse er allerede blitt norske statsborgere. I løpet av 20 år, fra 1977-1997, var det i alt 100.729 utenlandske statsborgere som ervervet norsk statsborgerskap.

På engelsk brukes ofte uttrykket Uprooted People for å betegne de menneskene som folkevandringen har satt i bevegelse. De fleste av røttene deres er slitt av. De er «rotopprevne» mennesker. Uprooted people - uttrykket er på den ene siden godt, fordi det sier noe om hva som skjer når et menneske flytter og skal slå rot i fremmed jord. Samtidig er det på den andre siden ikke helt dekkende, fordi noen røtter også blir igjen i gamlelandet.

Noen har sammenlignet det å utvandre og innvandre med det å ha gjennomgått en alvorlig sykdom som hjerneblødning. Man må

lære å gå på nytt, snakke, arbeide, og ikke minst lære å forholde seg til medmennesker på en ny måte.

På alle kontinent opplever mennesker i fortvilelse å bli revet løs fra sine hjem med vold eller med usikkerhetens mørke sky hengende over seg. Millioner av mennesker vandrer mot tryggere steder, mot land som kan gi dem fremtid og håp. De fleste bærer med seg drømmen og håpet om en gang å reise tilbake til sitt hjemland. Noen opplever dette, mens de fleste slår rot i en ny «hage» på kloden. Samtidig opplever de at land etter land strammer grepet rundt sine grenser for å hindre innvandring.

Ser vi på innvandringen fra misjonsfeltene der Misjonsselskapet, Misjonssambandet, Santalmisjonen, Pinsevennenes ytremisjon, Frikirken og Israelmisjonen arbeider, var det ved millenniumsskiftet over 55.000 mennesker som er bosatt i Norge og som har bakgrunn fra landene «der ute». De har krysset de samme grensene som misjonærene, bare motsatt vei. Nærmere 22.000 av disse er blitt norske statsborgere.

En stadig større del av innvandrerbefolkningen trekker mot storbyene, og mot Oslo i særdeleshet. Urbaniseringen stiller store krav til enkeltmennesket og samfunnet. Sosial og økonomisk omstrukturering er følger av økonomisk globalisering og internasjonal migrasjon. Både innflyttere og innfødte trenger kunnskap om hva disse omstillingsprosessene medfører både individuelt og kollektivt.

Storbyen til tross, de viktigste arenaene er likevel nærmiljøet. Barn og ungdom som enten er født i utlandet eller i Norge av utenlandsfødte foreldre, står overfor sterke utfordringer med tanke på å finne ut av sin rolle i en multikulturell hverdag. Balansegangen mellom hjem og skole/fritid kan oppleves som å gå ut i kulturell og identitetsmessig spagat.

Folk skaper ord og ord skaper folk

I de fleste nordmenns bevissthet er det nok mennesker med en annen hudfarge og en «fjern kultur» som assosieres med «innvandrere», og gjerne også deres barn og barnebarn som aldri har innvandret, men som er født i Norge. Stadig flere fortviler over at de blir tvangsdefinert inn i roller de egentlig ikke ønsker å være i, men som majoritetssamfunnet bevisst eller ubevisst tillegger dem. Erfaringer viser at mange innvandreres høyeste ønske ikke er venner, penger eller arbeid, men en mer nyansert fremstilling av innvandrerne i den norske offentlighet, i media og i folks omtale av dem. Det er en påkjenning stadig å bli tabloidisert. Tiden er inne

for en oppvåkning for den etiske siden ved denne tabloidiseringen.

Det er også på høy tid med en radikal bevisstgjøring av hvilke begreper vi bruker om mennesker som har krysset Norges grense, og hvordan bruken av våre ord både former og stigmatiserer dem som gruppe. Noen ord er gått ut på dato, andre er modne for revisjon og omdefinering. Ord som «innvandrere», «annen-generasjons innvandrere», «fremmedkulturell» eller «fjernkulturell» er eksempler på ord som enten er svært uklare, eller som stigmatiserer og tvangsdefinerer en gruppe inn i bås eller stempler dem som annerledes innbyggere. Ordet innvandrer brukes nå offisielt om en utenlandsfødt person, fast bosatt i Norge, som har utenlandsfødte foreldre.

Hvor lett er det ikke at noen omtales som «innvandrere» når de gjør noe galt, og som «nordmenn» når de gjør noe positivt, som for eksempel i fotball! Det er viktig at vi er oss bevisste vår ordbruk slik at det ikke etableres et skille mellom «vi» og «de». Stigmatiserende kategoriseringer og generaliseringer gjør hele grupper til bærere av enkeltindividens egenskaper.

Det er ikke lett å finne dekkende ord for å beskrive gruppen av mennesker som har innvandret til Norge. Kanskje utfordringen heller ligger i å tenke og behandle dem som nordmenn – ikke som «innvandrere».

Vi skal i det følgende ta for oss en del utfordringer som kirken står ovenfor i møte med den interkontinentale migrasjon.

Spenningsfelt

Innvandringen til Norge de senere årene har medført:

- at Nord møter Sør - på hjemmebane.
- at vestlig, materialistisk, individualsentrert kultur utfordres av andre verdensbilder, fellesskapstanker, kulturelle og religiøse ytringsformer.
- at muslimer, hinduer, buddhister, ortodokse kristne, katolikker, ateister er blitt våre naboer.
- at dialog ikke lenger er et fremmedord. Likevel hersker stor usikkerhet og forvirring rundt bruken av og innholdet i begrepet.
- at diakoni, misjon og evangelisering for mange får et nytt innhold.
- at kristne må lære bedre å skjelne mellom kultur og evangelium.
- at det for mange ikke er lett å fremholde at Jesus er «veien, sannheten og livet».

- at holdninger, menneskesyn, menneskerett og menneskeverd utfordres.
- at innvandrere lett kan betraktes bare som misjonsobjekt - eller motsatt, ikke som aktuelle å dele sin tro og sitt vitnesbyrd med.
- at medlemmene i organisasjoner og kirker ofte står rådville eller trekker seg tilbake i møte med en globalisert hverdag.
- at kunnskapen Ola og Kari har fått gjennom forkynnelsen ikke er god nok til å få bukt med fordommer og stereotyper.
- at enkelte partier høster gevinst på mange nordmenns mangel på trygghet i sin egen tro.
- at det i fremmedfryktens rike egentlig bare finnes ofre. Overgriper, tilskuere og offer er egentlig alle ofre som lider på hver sin måte - som alle trenger hjelp.

Når så vi deg fremmed?

Hvordan er det mulig at vi blant bekjennende kristne i dagens Norge registrerer sterke fiendebilder og holdninger til innvandrere, særlig til muslimer, som nærmest er som rasistiske å regne? Hvordan er det mulig at mange kristne ukritisk åpner seg for mystisisme og innflytelse fra Østens religioner? Hvordan kan kristne slå seg til ro med at andre menneskers liv såres, krenkes og ødelegges ved mishagsytringer og diskriminering? Hvordan kan det ha seg at kristne med innvandrerbakgrunn ofte forteller at det er vanskelig å bli inkludert i norske menigheter, bedehus og forsamlinger? Hvordan kan det ha seg at ungdom med innvandrerbakgrunn strever med å komme inn i norske kirke- og bedehusmiljøer? Hvordan kan kristne forholde seg likegyldige til innvandrers liv i deres nærhet?

Kan det, ved siden av egoisme og en narsissistisk kultur, ha noe med et forsømt område innen forkynnelsen å gjøre? Et hvitt, uoppdaget område i landskapet av pretekster? Dersom forkynnerne unnlater å ta opp innvandrerrelaterte tema og bibelske perspektiver på dette, vil fordommenes og fiendtlighetens ugress få vokse opp og ødelegge mange liv. Forkynnere, prester som predikanter, må selv se det som en utfordring å ikke male fiendebilder av islam og andre religioner, men heller lære tilhørerne å bli trygge i sin tro. Vår utfordring er å våge å la Bibelen få komme til orde, la tilhørerne få se den fremmede som «en av disse mine minste brødre»; våge å ta kontakt med «den fremmede», til og med kontakt med den såkalt annerledes troende.

Den såkalte bønneropsdebatten rundt årsskiftet viste klart at kristne spriker i synet på hvordan religiøse minoriteter bør tas vare på i et majoritetssamfunn, og hvilken makt også vi som majoritetsreligion har i møte med minoritetene. Argumentene som ble brukt viser at det er lett å trække på andres tro i vår iver etter å forsvare den kollektive arven som kristentroen har gitt det norske samfunn. Debatten avslørte at dette temaet kom «som lyn fra klar himmel». Få ledere hadde tenkt prinsipielt gjennom at dette og lignende spørsmål ville kunne komme, og reaksjonene ble deretter. Dette til tross for at vi har hatt en stor gruppe muslimer i Norge i nærmere 30 år. Videre avslørte debatten behovet for dialog med muslimer om slike og tilsvarende spørsmål, og behovet for kunnskap om islam generelt.

Bibelskoler, misjonshøgskoler, teologiske utdanningsinstitusjoner må se sitt ansvar for å legge opp læreplanene slik at Ola og Kari får anledning både til å møte egne holdninger, fordommer og rasisme, og samtidig får belyst dette ut fra Guds ord.

Dette er en av de store utfordringene anno 2000. Gjenspeiler pensumlistene at vi lever i en globalisert verden? Tar strategidokumentene til misjonsorganisasjonene på alvor at hver 20. nordmann har røtter i et annet land?

Ledere og autoritetspersoner i kirken og organisasjonene har også et spesielt ansvar for å løfte fram globaliseringens utfordringer og snakke om menneskeverd, omsorg, fellesskap, diakoni og evangelisering. KIA har positivt merket seg at biskoper og kristne organisasjonsledere i de siste årene har tatt opp tema som fremmedfrykt, islamfrykt, kirkeasyl og våget å sette forholdet til jøder, arabere, palestinere og muslimer på dagsorden. Videre at enkelte misjonsorganisasjoner og bispedømmer bevisst har valgt å kurse de ansatte i utfordringene dagens folkevandring utgjør for kirke og samfunn.

10/40-vinduet

10/40-vinduet er et missiologisk begrep brukt for å definere et geografisk område som moderne misjon anser som den største utfordringen - sett både fra en evangelists og en diakons synsvinkel. Det består av de 61 land som rammes inn i «vinduet» med følgende rammer: 10 grader nord (bunramme), 40 grader nord (toppramme), Vest-Afrika (venstre ramme) og Japan (høyre ramme). I dette vinduet bor 90 prosent av de fattigste blant de fattige. 2,4 milliarder mennesker lever på under 3000 kroner pr år. 97 prosent

av de minst evangeliserte folkegruppene i verden finnes innen dette vinduet. 8 prosent av verdens misjonærer arbeider her i det såkalt «motstandsdyktige beltet». Myndighetene i de fleste land har strenge restriksjoner mot kristen forkynnelse og misjonsvirksomhet.

Nokså nøyaktig 100.000 mennesker med bakgrunn fra 10/40-vinduet var rundt årtusenskiftet bosatt i Norge. Av disse har rundt 65.000 allerede ervervet norsk statsborgerskap. Rundt 42.000 av disse har bakgrunn fra Bangladesh, Bhutan, Etiopia, Filippinene, Hongkong, India, Israel, Japan, Kina, Mali, Nepal, Niger, Pakistan, Taiwan og Thailand - land i 10/40-vinduet der flere av de store norske misjonsorganisasjonene arbeider.

Disse 100.000 er mennesker som, hadde de blitt værende i sine hjemland, etter stor sannsynlighet aldri ville fått kontakt med kristne kirker eller hørt evangeliet på et språk de forstod. De ville vært en del av 10/40-vinduets utfordringer.

I hvilken grad er kirkene og organisasjonene opptatt av utfordringene og mulighetene som ligger i at mennesker som kommer fra såkalt «lukkede land» og «unådde» folkegrupper nå har mulighet til å høre evangeliet og oppleve inkluderende kristne fellesskap?

I hvilken grad ser man mulighetene til samvirke og interaksjon med tanke på engasjementet i utlandet? Årbøker og årsmeldinger avslører at for mange organisasjoner og kirker er dette ikke bevisst fremme verken i målsetting eller strategiplaner.

Rent missiologisk står vi overfor en revisjon av misjonsbegrepet. Å definere misjon som å krysse et lands grenser blir stadig vanskeligere ettersom en stadig større andel av nasjonenes innbyggere har en annen bakgrunn enn majoritetens.

Resirkulering av misjonærer

Misjonærer, nødhjelpsarbeidere og kristent fagpersonell fra Norge har gjennom en årrekke tjenestegjort i andre land og kulturer og lært en mengde fremmede språk. De har selv brent broer og flyttet, kjent på atskillelsens og tilpasningens smerte, selv om de aller fleste aldri var flyktninger. De har tilført det norske samfunn store verdier i form av kunnskap og ervervet kompetanse.

Likevel, etter noen års tjeneste «ute» opplever mange å bli avskiltet, og deres dyrt ervervede kunnskap legges i beste fall i fryseboksen. Kirker, menigheter og organisasjoner har uante ressurser i sin midte som kan utfordres som lønnede og ulønnede medarbeidere.

Misjonshøgskolen i Stavanger opprettet for noen år tilbake Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK). Dette er et eksempel

på at man kan utnytte misjonærenes kulturkompetanse og på den måten ta vare på både ressurser og personell. Det kan også nevnes at blant KIAs ansatte finnes flere som har misjonærerfaring.

Barna deres, også kalt Third Culture Kids (TCK), har også dyrt ervervede erfaringer, språk- og kulturkunnskap og personlig opplevelse av identitetstilpasning. Disse ressursene kan positivt utnyttes i møte med den oppvoksende slekt av norsk-innvandrere.

Skjulte ressurser

Innvandringen de senere årene har tilført landet titusener av kristne fra ulike land og ulike religiøse tradisjoner. Deres forkynnelse, deres sang- og musikktradisjoner, deres måte å leve ut den kristne tro på kan være med å fornye og inspirere menigheter og forsamlinger. Sør kan tilføre Nord verdier og velsignelser om de blir inkludert og får slippe til.

Videre er kristne med innvandrerbakgrunn en ressurs for misjonsorganisasjonenes skoling av fremtidige misjonærer. Deres kjennskap til religion, språk og kultur kan utnyttes av de teologiske utdanningsinstitusjonene. De kan utfordres til tjeneste som mulige forbindelser eller utsendinger inn i de såkalt lukkede land eller unådde områdene. Løsningen på 10/40-vinduets utfordringer heter kanskje ikke bare dyre norske «teltnakere».

De mange etniske menighetene inspirerer til mellomkirkelig forståelse, utveksling og samarbeid. Den nye situasjonen utfordrer oss til å tenke gjennom hva det vil si å være kirke med et universelt budskap i et globalisert og nyformet Norge.

Dialog

Norsk Økumenisk Forum for Innvandringsspørsmål (NØFI) tok for noen år tilbake initiativ til å sette temaet islamfrykt på dagsorden. En uttalelse underskrevet av sentrale kirke- og organisasjonsledere fikk stor medieomtale. NØFI fulgte opp med flere seminarer for de samme lederne og med besøk hos islamske ledere i en av moskene i Oslo. Det er i dag i gang et arbeid for å få «avleggere» av denne dialogformen rundt i en del store byer i landet.

Verdikommisjonen har i samarbeid med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn tatt initiativ til dialog om tro og livssyn. Ledere fra ulike tro- og livssynssamfunn har vært samlet flere ganger i fjor og i år for å drøfte felles etiske spørsmål som går på 1) skolen, 2) samliv, seksualitet og likestilling, 3) familien og forholdet mellom generasjonene, 4) forbruk og rettferdighet, 5) vold og krig, og 6)

religions- og livssynsfrihet.

Utgangspunktet og målsettingen for disse to dialog-tiltakene er forskjellige. Likevel er begge tiltakene nødvendige for å få en bedre forståelse av hverandre og av felles utfordringer, og for å hindre polariseringer og fiendebilder.

Kort om KIA

Kristent interkulturelt arbeid (KIA) er et samvirke mellom 18 ulike aktører innen luthersk kirke- og organisasjonsliv i Norge. På det økumeniske plan har KIA hatt et godt samarbeid med personer og grupper fra andre konfesjoner, og i praksis hatt en åpen profil.

KIA har som målsetting å gjøre evangeliet kjent for mennesker fra andre kulturer som bor i Norge og som ikke kjenner den kristne tro, og føre dem inn i levende kristne menigheter og fellesskap. Videre har KIA som målsetting å hjelpe kristne fra andre kulturer til fellesskap og åndelig vekst. En stor prosent av de som har innvandret de senere årene har bakgrunn fra kirker i sine hjemland. KIA har også som mål å utøve diakonalt arbeid ved omsorg for hele mennesket. Man ønsker å skape kontakt over kulturgrenser og hjelpe mennesker til å finne seg best mulig til rette i samfunnet. Den informasjon og de erfaringer KIA har samlet gjennom et langt interkulturelt arbeid, vil KIA forsøke å kanalisere til menigheter, forsamlinger og enkeltpersoner, og oppmuntre disse til å se sitt ansvar i et globalisert Norge. Opplysningsarbeid og holdningsutfordrende arbeid er stikkord for denne delen av KIAs målsetting.

KIA arbeider for å frigjøre de ressurser som finnes blant innvandrere for at mennesker med ulik etnisk bakgrunn skal bli integrert i det norske samfunnet, og for at det skal skapes gode forhold mellom nordmenn og innvandrere. Dette søkes oppnådd gjennom norsk-undervisning, lekselesingshjelp, kursvirksomhet, undervisning, informasjon, rådgivning og nettverksarbeid.

KIA har som medlemmer fem bispedømmeråd, fire ytremisjonsorganisasjoner, to indremisjonsorganisasjoner, to lutherske frikirker og en diakonal institusjon. KIA har i dag etablert kontorer i åtte byer: Oslo, Drammen, Skien, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Ålesund og Trondheim. Arbeidet har ved alle avdelingskontorene også en regional karakter.

KIA har gjennom 26 års virksomhet og tverrkulturelt arbeid i Norge samlet mye kompetanse og erfaring. Bare blant de ansatte ligger det samlet langt over hundre års erfaring i tverrkulturelt arbeid. Ansatte deltar med temamøter, er rådgivere, deltar aktivt i

samfunnsdebatten, knytter til seg og benytter ressurser blant innvandrere og profilerer på denne måten KIA utad, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. KIA-sentra brukes som praksisplasser for mange studenter. Tverrkulturelt kurs- og kompetansesenter i Oslo er eksempel på et ressurs-senter som organisasjoner og kirker kan benytte seg av. Videre er de lokale avdelingene ofte benyttet for kurs, rådgivning og som små kompetansesentra.

Gjennom Norsk Økumenisk Forum for Innvandringsspørsmål (NØFI) har KIA vært engasjert i kursvirksomhet for ledere innen kirke- og organisasjonslivet med tanke på forholdet til muslimer og islam. Gjennom ISINOR (Islam i Norden) har vi holdt kontakt med de nordiske land med tanke på evangelisk arbeid rettet mot den muslimske verden, og gjennom Nordisk Økumenisk Flyktningekonsultasjon har KIA bidratt aktivt i planleggingen og gjennomføringen av slike konsultasjoner i Finland og Sverige de siste årene.

Kontakter og utveksling av kompetanse er svært viktige impulser for videre engasjement.

KIA er en organisasjon som er oppstått som et resultat av migrasjonens utfordringer og burde ideelt sett være som en katalysator – et «stoff som har evnen til å forandre hastigheten i en kjemisk reaksjon uten selv å bli varig kjemisk forandret». Man er seg bevisst innen KIA-systemet at denne organisasjonen ideelt sett ikke burde eksistere (i en migrasjonsfase vi opplever nå, kan det imidlertid være nødvendig), da det er menighetenes og organisasjonenes ansvar å ta tak i disse utfordringene. KIAs oppgave er å formidle visjoner og engasjement til kirker og organisasjoner, samtidig som man er seg bevisst at organisasjonen ikke bør oppleve sin 50-årsdag.

Jon Østby, f. 1952. Høyskolekandidat i teknisk-økonomisk studieretning ved Agder Distriktshøgskole 1973-76. Fjellhaug misjonsskole 1975-79. Misjonær i Kenya 1980-1989. Daglig leder ved Kristent interkulturelt arbeid (KIA) i Agder 1993 - . Landssekretær i KIA 1997 - . Forfatter av *Nye nordmenn*, Oslo 1999, medforfatter i *Mellom kors og balvmåne*, Oslo 1994.

Immigration: tensions, challenges, and possibilities in Norway

The article points out some of the main challenges the church faces as a result of migration. People from all nations cross the same borders as missionaries do – the opposite way. What is the impact of this on the churches and mission organizations in Norway? How come that many Christians react with indifference, antipathy and unease to the immigrants? To what extent do mission organizations incorporate the internationals in their strategy documents? More than 100.000 people have migrated from the 10/40-window to Norway. «Unreached people» today live on our doorsteps. What do mission organizations do with this challenge? Thousands of Christians from different churches may inspire and renew churches in Norway if they are included and integrated. Churches and mission organizations have established *Kristent interkulturelt arbeid (KIA)* (Christian Intercultural Ministry) as a tool to meet the challenges from the internationals in Norway.